

Răzvan CIOBANU

**PERSPECTIVE ASUPRA ORGANIZĂRII STATULUI ÎN
GÂNDIREA LEGIONARĂ. STUDIU DE CAZ: „AXA. PUBLICAȚIE
BILUNARĂ POLITICĂ, ARTISTICĂ, LITERARĂ”**

**Perspectives on State's Organisation in the Legionary Thinking. Case
Study: „Axa. Politics, Arts, Literature Bimonthly Publication”**

Răzvan CIOBANU

Abstract: *Throughout the second half of the interwar period, the Iron Guard saw a steady increase in popularity, an expanding influence that reflected into its constant gain in membership. Willing to take advantage of the momentum, the movement developed a complex network of publications of various sizes and purposes, in an attempt to effectively communicate its creed to the masses. With its ideologically rich content and the wide range of topics its limited number of issues encompassed, Axa became one of the most relevant such means of expression. It engaged both high-ranking members of the Iron Guard and young intellectuals with close ties to the movement in debates concerning concepts that were fundamental to the worldview of the Romanian far-right, such as the relationship between nation and state, the imminent decay of democracy and the unstoppable rise of totalitarianism, the new order latter envisioned, the status of ethnic minorities etc. This article aims to point out how some of the aforementioned concepts were understood and formulated by the Legionary elite, implicitly proving the importance of Axa for the ideology of the Iron Guard as a whole.*

Key-words: Axa, the Iron Guard, nationalism, antisemitism, fascism, totalitarianism.

Apărută în contextul unei activități publicistice febrile a Gărzii de Fier, într-o perioadă în care, potrivit unor surse, peste 35.000 de exemplare ale periodicelor (filo)legionare se vindeau lunar numai în București,¹ revista *Axa* s-a impus de la primele sale numere drept unul dintre cele mai eficiente instrumente propagandistice ale mișcării. În ciuda existenței sale efemere² și a tirajului redus (nedepășind nicicând două mii de exemplare, fapt care poate fi pus pe seama publicului țintă relativ restrâns, reprezentat de populația tânără și instruită din mediile urbane), *Axa* a reprezentat un important mijloc de diseminare a fundamentelor ideologice ale legionarismului. Publicația a grupat în cadrul comitetului său redacțional o pleiadă de tineri intelectuali în afirmare, de la membri consacrați ai Legiunii și până la simpatizanți de dată recentă. Ion I. Moța, Vasile Marin, Mihail Polihroniade, Ion Victor Vojen, Radu Gyr,

¹ Francisco Veiga, *Istoria Gărzii de Fier 1919-1941. Mistica ultranaționalismului*, București, Editura Humanitas, 1995, p. 159.

² Primul număr vede lumina tiparului în octombrie 1932, pentru ca doar 14 luni mai târziu, în decembrie 1933, intrarea în ilegalitate a mișcării legionare să atragă după sine dispariția publicației. Venirea la guvernare a legionarilor în septembrie 1940 a oferit oportunitatea reeditării sale, *Axa* căpătând însă un format și o componență redacțională mult diferită de cele care o consacraseră. Îndepărtarea legionarilor din conducerea bicefală a statului în urma evenimentelor din 21-23 ianuarie 1941 a dus la scoaterea în afara legii, din ordinul generalului Antonescu, a întregii prese legionare, revista încetându-și astfel definitiv existența.

"Perspectives on State's Organisation in the Legionary Thinking. Case Study: „Axa. Politics, Arts, Literature Bimonthly Publication”, *Astra Salvensis*, III, 5, 2015, p. 124-135

Alexandru Constant, Arșavir Acterian sau Constantin Noica s-au numărat între colaboratorii săi cei mai activi, iar așa-numitul „grup Axa” constituit în jurul lor a căpătat rapid reputația unui veritabil nucleu intelectual al legionarismului. Revista a devenit o platformă de dezbateri a problemelor doctrinare definitorii pentru mișcare, dar și un cadru de discuție vizând chestiuni pragmatice, precum poziția Legiunii în privința politicii agrare, evoluțiilor financiare, condiției muncitorimii sau situației armatei.³ Demersul de față are în vedere modul în care este tratat în paginile revistei un subiect recurent al acestor dezbateri: formula ideală de organizare a statului proiectată de legionari. După cum se va vedea, imperativul refondării politice și al restructurării realităților sociale și economice autohtone, constantă doctrinară a legionarismului, a fost teoretizat din perspective multiple în numerele *Axei*.

Una dintre cele mai relevante viziuni asupra problemei îi aparține lui Vasile Marin, ale cărui scrieri prezintă într-o manieră nuanțată ansamblul ideatic aflat la baza proiectelor de reorganizare propuse de legionari pentru România interbelică. Astfel, într-un articol intitulat „Națiunea împotriva Statului de import”,⁴ Marin operează o fermă disociere între cele două concepte menționate în titlu, anunțând abrupt în fraza de deschidere faptul că „*națiunea română a declarat război statului de niciodată*”. Afirmția este explicată, nu fără un oarecare grad de ambiguitate, prin negarea ferme a existenței statului român ca emanație autentică a națiunii, primul fiind considerat apanajul „*unor coterii cari nu au măcar meritul de a-l fi cucerit*”. Dintr-o atare perspectivă, autorul întreprinde un succint excurs istoric, prin intermediul căruia își propune să demonstreze absența desăvârșită a unei structuri statale autentice în trecutul național. Prin contrast, existența seculară a națiunii române apare ca incontestabilă, deși prin natura sa „*agrar-pastorală*”, prin „*primitivismul*” formelor sale de organizare, prin incapacitatea de a-și crea propriile instituții și prin permanenta slăbiciune în fața amenințărilor externe, aceasta a supraviețuit secolelor fără a beneficia de un cadru politic adecvat, spre deosebire de națiunile vecine (maghiară, poloneză, turcă, rusă) ale căror expresii statale ar fi fost ingenue și solide. Componenta ortodoxă, legată indisolubil de identitatea poporului român, nu a putut juca niciodată rolul de catalizator într-un proces de constituire statală, ortodoxismul fiind prin natura sa mai curând universalist decât promotor al identităților politice specifice și prin urmare „*impropriu creării unui stat*”. Marin recunoaște meritul ortodoxiei de a fi conservat specificul etnic și de a fi contribuit în mod esențial la „*crearea fenomenului românesc*” (mențiune care intră în contradicție cu dimensiunea supranațională a componentei religioase, anterior clamată), însă în interpretarea sa aportul elementului religios s-ar fi oprit aici.

³ Francisco Veiga, *Istoria Gărzii de Fier*, p. 159.

⁴ *Axa. Publicație bilunară politică, artistică, literară*, an II, număr 6, 5 februarie 1933.

Revenind în contemporaneitate, autorul articolului definește România interbelică drept un „*stat de import*”, aflat la dispoziția intereselor economice și politice ale marilor puteri europene, situație în care s-ar fi găsit încă de la înființare, „*cu sprijinul plătit ori sincer al cărvarilor romantici de la 1821, al bonjuriștilor pașoptiști, aiuriți de bombastica frazei revoluționare și mai ales cu nelimitatul concurs al generației din pragul războiului așa-zis de independență*”. Anulând semnificațiile profunde ale marilor evenimente din viața națiunii române consumate în decursul secolului al XIX-lea, Marin contestă în mod explicit capacitatea națiunii române de a pune bazele unui cadru politic veritabil până la momentul respectiv, mai ales în condițiile unei unități teritoriale incomplete. Urmarea firească a acestui raționament este îndemnul la renegarea unei astfel de structuri politice, „*stat fără aderențe organice cu națiunea, artificial și parazitar, european, parlamentar și constituțional, creat de internaționala masonică a secolului XIX*”. Teoreticianul legionar consideră că un stat nu poate apărea înainte ca națiunea care îi dă naștere să fie deopotrivă conștientă de menirea proprie și capabilă să își dea sieși o formă juridică adecvată. Într-o notă energică, el identifică momentul oportun reinventării politice a României chiar în epoca în care trăiește, recent obținuta reîntregire teritorială, creatoare a unei unități „*organice și indestructibile*”, reprezentând conjunctura cea mai favorabilă unei transformări radicale. Elementul fundamental în atingerea acestui țel este identificat în articularea unei forțe interne capabile să coordoneze ampla regenerare națională proiectată, punct în care Marin minimalizează rolul maselor. Fără a nega importanța adeziunii acestora la cauza instaurării unei noi ordini politice, el se pronunță în mod ferm în favoarea a ceea ce definește drept „*elita generației noastre*”, unicul catalizator posibil al transformărilor esențiale pe care statul trebuie să le traverseze: „*Minoritatea disciplinată și îndoctrinată devine instrumentul de realizare concretă a tuturor aspirațiilor nutrite de mase în mod vag și confuz. De aceea în cadrul generației noastre toată străduința în lupta pe care am angajat-o a stat în perfecționarea crescândă a minorității care și-a înțeles chemarea*”.

După cum constată Radu Ioanid într-un studiu dedicat ideologiei mișcării, o asemenea perspectivă nu face decât să asambleze la nivel teoretic o nouă clasă politică, definită antagonic prin raportare la cea anterioară și căpătând aspectul unei „*elite înzestrate cu atribute ascetice și războinice*”, menită să întruchipeze idealurile cele mai îndrăznețe ale comunității naționale.⁵ „*Chemarea*” este o formă de predestinare a acestei avangarde conducătoare, confirmată de însuși legitățile istorice pe care Marin le identifică în evoluția statelor și a națiunilor de pretutindeni. Istoria, susține el, indică prin numeroase exemple faptul că doar o „*minoritate conștientă a celor puri și intransigenți*” poate canaliza voința maselor înspre răsturnarea regimurilor „*anarhice*” de genul celui care subjugase România interbelică. Prin urmare, națiunea română este datoare

⁵ Radu Ioanid, „The Sacralised Politics of the Romanian Iron Guard”, în *Totalitarian Movements and Political Religions*, volum 5, decembrie 2004, p. 431.

"Perspectives on State's Organisation in the Legionary Thinking. Case Study: „Axa. Politics, Arts, Literature Bimonthly Publication”, *Astra Salvensis*, III, 5, 2015, p. 124-135

să demonstreze istoriei că își merită existența, articolul încheindu-se cu un aforism care epitomizează o astfel de mentalitate: „*Atâta valoare i se poate presupune cuiva, câtă înălțime atinge idealul pe care-l nutrește*”. Aceste idei sunt în bună măsură tributare concepțiilor elitare care se agregă în aceeași perioadă în jumătatea occidentală a continentului, ansamblul lucrărilor lui Marin demonstrând o puternică racordare a autorului nu doar la mediile intelectuale ale extremei drepte vest-europene, ci și la gândirea politică de inspirație filozofică a aceluiași spațiu. Dacă se are în vedere dezideratul ferm exprimat al realizării „*tîpului [uman] faustian în sensul spenglerian al cuvântului*” pentru care autorul militează, al „*omului care vrea, care se supune aceluși «trebuie», omul cu orizonturi nelimitate, intolerant cu sine și cu alții, omul care practică voința stăpânilor, cum ar spune Nietzsche [...]*”⁶, atunci poate fi mai ușor urmărit filonul intelectual care a stat la baza coagulării unei astfel de perspective.

Într-un alt număr al *Axei*, Vasile Marin atinge aceeași problemă dintr-un unghi diferit, tratând conceptul de stat în contextul dihotomiei democrație-totalitarism.⁷ Prăbușirea regimurilor democratice, consideră ideologul legionar, este una iminentă, deoarece „*statul ficțiunii democratice*”, vulnerabil și decadent, nu se poate opune la nesfârșit „*ofensivei colectivităților naționale*”. Dispariția sa devine doar o chestiune de timp având în vedere ascensiunea alternativei viabile oferite de totalitarism, principalul avantaj moral al acestuia din urmă regăsindu-se în însăși împrejurarea agregării sale. Astfel, dacă modelul totalitar de factură fascistă este „*sculptat politic și economic în fondul național*”, statul democratic, prin contrast, este „*creat pe considerente streine de fondul național, pus în serviciul intereselor particulare ale naționalilor înstrăinați și ale străinilor naționalizați prin participarea la beneficii recoltate de pe urma exploatarea avuției naționale, internațional prin politica sa economică și orientat politicește în consecință, steril și lipsit de inițiative creatoare în ordonarea instituțiilor și a formelor de viață proprii*”.⁸ O linie ideatică similară este urmată în „*Sfârșitul erei democratice*”,⁹ articol în debutul căruia Marin anunță „*războiul deschis dintre Statul democrației și națiune*”, anticipând victoria categorică a celei din urmă. Instaurarea statelor totalitare de către „*legiunile tinereții naționaliste*” de pretutindeni (misiune asumată de către mișcarea legionară în cazul României) vine ca unică soluție pentru reintegrarea națiunii în drepturile sale, exemplele invocate fiind cele ale recent apărutelor regimuri totalitare din Europa. În acest context, este identificată o legătură de bun augur între „*acțiunea pornită acum zece ani și continuată cu virilă perseverență de Mussolini în Italia fascistă*” și triumful recent al național-socialismului german „*creat, în condițiuni identice cu fenomenul fascist, de Adolf Hitler*”. Cele două momente sunt

⁶ Vasile Marin, *Creș de generație*, București, Editura Majadahonda, 1997, p. 56.

⁷ „Între democrație și statul totalitar”, în *Axa*, an II, număr 8, 5 martie 1933.

⁸ *Ibidem*.

⁹ *Axa*, an II, număr 12, 14 Mai 1933.

considerate înfrângerile decisive ale democrației europene care, probându-și ilegitimitatea, „s-a autodecapitat”. Totodată, ele apar ca repere care validează și servesc drept model opțiunii legionare, în spiritul cunoscutului dicton al lui Corneliu Zelea Codreanu potrivit căruia soarele nu răsare de la Moscova, ci de la Roma. Pentru liderul Legiunii, fascismul și național-socialismul „*nu sunt nici dictaturi, după cum nu sunt nici democrații*”, ci reprezintă „*o formă nouă de conducere a statelor, neîntâlnită până acum*”, care „*are la bază acea stare de spirit, acea stare de înaltă conștiință națională care, mai devreme sau mai târziu, se întinde până la periferiile organismului național*”.¹⁰ Abordările lui Marin, mai puțin vagi, urmează un parcurs similar, accentuând concomitent și în proporții relativ egale iminența instaurării unei noi ordini și decăderea inevitabilă a celei vechi. Astfel, în „*Generația nouă și Statul etic*”,¹¹ încercuirea democrației de către comunismul leninist dinspre est, fascismul mussolinian dinspre sud și național-socialismul hitlerist din centru sunt reluate ca dovezile cele mai vizibile ale schimbărilor preconizate. Aceste „*evenimente epocale*” anunță finalul vechii lumi și apariția pe scena istoriei a unui altfel de stat-„*statul etic*”, o formă de organizare politică, juridică și economică pe care o națiune o alege pentru sine, înăuntrul căreia nu își mai găsesc locul nici „*interesele de clasă*” ale comunismului, nici „*faimoasele drepturi individuale*” ale democrației. De remarcat faptul că noțiunea nu este una originală, conceptul fiind preluat de la ideologi ai fascismului italian precum Giovanni Gentile, care contrapuneau modelului statal liberal, aparent ignorant față de condiția propriilor cetățeni, un „*stat etic*” capabil să aibă grijă de toți membrii comunității naționale.¹² Pentru Marin, elita aflată la conducerea destinului societății în cadrul unei astfel de structuri se metamorfozează la rândul său într-o „*aristocrație etică*”, o „*castă a celor cari au înțeles la vreme că fără spiritul de jertfă îndrăzneată al unei elite conștiente, lumea ar fi fost de mult un muzeu perfect catalogat, o uzină de roboți sau o morgă imensă*”.

Referindu-se la viziuni precum cele asumate de către Vasile Marin, Zigu Ornea plasează critica democrației „*în succesiunea imediată a antiipașoptismului*” omniprezent în publicistica legionară, identificând un resort mai profund al ansamblului ideatic elaborat de către diferiți teoreticieni ai mișcării. Într-o monografie dedicată extremei drepte românești în cea de-a doua jumătate a perioadei interbelice, Ornea vede în rechizitoriul adus tuturor componentelor structurii democratice, de la pluripartidism la cadrul constituțional, de la parlament la autoadministrarea locală, un atac care vizează de fapt „*însăși*

¹⁰ Corneliu Zelea Codreanu, *Pentru legionari*, Sibiu, Editura Totul pentru Țară, 1936, pp. 311-312.

¹¹ *Axa*, an II, număr 9, 19 martie 1933.

¹² Constantin Iordachi (editor), *Fascismul european: 1918-1945: ideologie, experimente totalitare și religii politice*, București, Editura Institutului pentru Studiul Problemei Minorităților Naționale, 2014, p. 167.

"Perspectives on State's Organisation in the Legionary Thinking. Case Study: „Axa. Politics, Arts, Literature Bimonthly Publication”, *Astra Salvensis*, III, 5, 2015, p. 124-135

organizarea modernă a societății".¹³ Același istoric trasează o legătură directă între spiritul antidemocratic al legionarismului și „eflorescența curentelor iraționaliste” în epocă, influențele acestora fiind evidente în scrierile celor mai importanți doctrinari ai Legiunii. Astfel, contestatarii democrației repudiau aprioric raționalismul și spiritul critic, optând deschis pentru „extaza mistică” în încercarea de a aduce ecourile orientărilor metafizice ale Europei Occidentale în planul concret al politicii românești și valorificând totodată preexistentul filon pașoptist intern.¹⁴ Scrierile unor autori precum Vasile Marin sau Ion I. Moța sunt ilustrative în acest sens.

În paginile *Axei*, cel din urmă oferă o abordare dintr-o altă perspectivă a temelor tratate de cel dintâi. Într-un articol intitulat „Excesul de abstracțiune”,¹⁵ în care analizează problema semnificațiilor și a naturii statului, Moța utilizează o metaforă inedită în definirea conceptului cu care operează-„o cămașă de forță, indispensabilă, impusă membrilor unei societăți omenești”. Statul reprezintă așadar un cadru artificial, suprapus realităților naturale ale națiunii din necesitatea asigurării indispensabilei ordini sociale, într-o lume măcinată de conflicte morale, percepute de autor într-o grilă maniheistă, ca „forțe bune în luptă cu cele rele”. Pentru a-și împlini menirea, statul trebuie în primul rând să cunoască „rosturile” și „finalitățile” vieții unei comunități. Moța surprinde critic ceea ce consideră a fi o tendință a statului de a se izola de sfera concretului printr-un „exces de abstracțiune” și prin „sofisme impenetrabile”, anulându-și astfel scopul și finalitatea istorică. Este motivul pentru care autorul lansează un îndemn la deslușirea adevăratelor scopuri ale comunității deservite, în baza cărora statul trebuie să-și construiască ulterior „armătura de regule juridice”. Trecând la următorul nivel interpretativ, doctrinarul legionar admite că rațiunea umană, limitată fiind, nu are acces la „fenomenele vieții” decât prin intermediul unor „abstracțiuni oglindite din realitățile observate”. În același timp însă, orice regulă juridică sau orice dispoziție abstractă au la bază concretul și ceea ce ține de acesta. De aceea „regula abstractă care e cărămida constitutivă în construcția Statului” nu trebuie niciodată să piardă din vedere realitatea directă, în caz contrar anulându-se pe sine. Moța critică funcționalitatea statului democratic întrucât acesta „pornește de la un exces de abstracțiune, în sensul că imaginile și regulele abstracte pe care le reprezintă el ca fiind expresia marilor finalități și a realităților cardinale ale vieții [...] sunt atât de diformate, atât de depărtate de realitatea pe care pretinde a o înfățișa și servi, încât sunt pur și simplu ceva cu totul străin, inventat, ceva ce nu poate servi de îndreptar vieții reale, ci rămâne doar o constrângere stearpă, inutilă, chiar dăunătoare, înăbușind forțele vitale”. Marele reproș adus democrației este așadar pierderea

¹³ Zigu Ornea, *Anii treizeci. Extrema dreaptă românească*, București, Editura Fundației Culturale, 1996, p. 37.

¹⁴ *Ibidem*, p. 72.

¹⁵ *Axa*, an II, număr 7, 19 februarie 1933.

contactului cu realitatea, a substanței dinăuntru formei, a concretului din spatele abstractului, facilitând erodarea reperelor fundamentale, etnice și spirituale deopotrivă, ale națiunii.

Exemplul cel mai relevant este considerat a fi conceptul de „cetățean”, pe care se sprijină întreg edificiul statal democratic din punctul de vedere al autorului articolului și care, prin maniera în care este înțeles, contrazice viziunile etniciste asupra statului. Noțiunea în sine este considerată a fi nu doar „foarte îndepărtată de realitate”, ci de-a dreptul nocivă prin maniera în care rezolvă problema minoritară pe care legionarii o considerau una dintre cele mai stringente amenințări la adresa integrității României. Ideea de cetățean, crede Moța, „*ignorează suprema realitate a naționalității*”, erodează identitățile etnice și șterge diferențele juridice dintre „*conceptul de Român, conceptul de Ungur sau cel de Jidan*”, sfârșind prin a „*falsifica*” însăși structura statului democratic. În baza acestui spirit legislativ, politica de românizare a orașelor României, fundamentală în ideologia legionară, este anulată înainte de a putea începe. Toți locuitorii statului au un statut egal, iar „*naționalitatea etnică nu are nici o situație de drept și nici o forță în construcția legală a Statului*”, ceea ce pentru Moța înseamnă imposibilitatea recuperării spațiului urban românesc de sub dominația etnică străină. Clasa politică nu admite existența problemei evreiești în spațiul românesc motivând că, prin Constituția din 1923, „*i-a făcut români pe toți jidani*”. O politică de stat purtată în Ardeal în sensul „*restituirii în integritate a Românilor în pozițiile ce le-au fost luate prin nedreptatea ungurească de veacuri*” devine imposibilă, „*deoarece și Ungurii sunt Români, Români în singura accepțiune legală, actuală a realității românești: cetățeni*”. Situația creată, deplorabilă în ochii autorului, ilustrează efectul contrar pe care îl are „*cămașa de forță a statului democratic*” prin raportare la scopurile sale inițiale. Statul ajunge să se întoarcă împotriva propriilor cetățeni, apărând în schimb interesele celor care „*compromit cultura și viitorul neamului nostru*”. Toată această înlănțuire de cauze și consecințe este pusă pe seama „*excesului de abstracțiune*” din structura contemporană a statului, care a devenit „*un paravan juridic pentru dușmanii și profitorii neamului românesc*”. Moța conchide prin a proclama necesitatea înlocuirii statului democratic cu unul nou, care să aibă ca punct de plecare desființarea „*excesului de abstracțiune*” și reîntoarcerea către realitățile imediate.

O atare perspectivă vine, după cum demonstrează Irina Livezeanu, în contextul unei crize identitare, a unei tendințe de redefinire națională și culturală care s-a manifestat în spațiul românesc în decursul perioadei interbelice, ca urmare a transformărilor majore de la finalul primei conflagrații mondiale. În condițiile în care „*naționalismul populist*” câștiga teren în plan politic, acționând deopotrivă ca „*subprodus*” și ca „*agent al activității energice de construire a națiunii*” care avea loc în acea perioadă, luând în calcul ponderea demografică importantă a minorităților în orașele noilor provincii și implicit imperativul consolidării unei elite autohtone, discursul „*generalizat antiurban*,

"Perspectives on State's Organisation in the Legionary Thinking. Case Study: „Axa. Politics, Arts, Literature Bimonthly Publication”, *Astra Salvensis*, III, 5, 2015, p. 124-135

populist, xenofob și antisemit” a devenit tot mai pregnant în spațiul public.¹⁶ Totodată, a fost creat un cadru propice demersurilor de reinterpretare conceptuală a ideii de naționalitate, care s-au consumat cel mai adesea pe aliniamentele suprasimplificatoare ale paradigmei națiunii etno-culturale respectiv a celei civice, cu o reprezentare vizibil mai importantă în termeni cantitativi de partea celei dintâi, după cum viziuni precum cea a lui Moța o indică.

Alături de componenta etnică și de cea națională ilustrate prin exemplele anterioare, un alt element indisociabil de perspectiva legionară asupra statului este reprezentat de idealul revoluției naționale. Laitmotiv al ideologiei mișcării de la originile sale și până la momentul preluării puterii, revoluția națională reprezintă modalitatea propriu-zisă a realizării tranziției înspre noua ordine, demersurile conceptuale care vizează acest aspect nelipsind în cuprinsul *Axei*. Astfel, în articolul intitulat „O singură ideologie: fapta”,¹⁷ Vasile Marin îl tratează prin prisma unor considerații generale legate de evoluția națiunilor. El afirmă că, asemenea indivizilor, națiunile cunosc crize, care însă nu le sunt niciodată fatale, ci sunt întotdeauna depășite, fie prin calea lentă, a evoluției, fie prin cea bruscă, a revoluției. Necesitatea revoluției este argumentată prin aceea că „*popoarele fără revoluții se elimină prin ele înșile din istoria lumii, așa după cum indivizii care nu încearcă în viața lor crize spirituale profunde se îngroapă de la sine în lutul cenușiu al anonimatului*”. Funcționarea adecvată a vieții unei comunități naționale este posibilă doar prin „*successive reîmpropătări de forțe noi*”, printr-un proces etern de înlocuire al unei generații cu o alta, dar și printr-o răsturnare radicală a acestei succesiuni firești, pe cale revoluționară. Revoluția survine în momentul în care elita „*și însușește integral aspirațiile morale [ale comunității]*”, asumându-și așadar responsabilitatea satisfacerii nevoilor colectivității. Se consumă astfel un proces de „*confiscare a puterii de conducere*”, elita asigurându-și succesiunea fie prin colaborarea cu generația viitoare, fie prin subjugarea acesteia, după cum o arată exemplul Italiei fasciste sau chiar cel al Uniunii Sovietice. Prin urmare, Marin susține deschis valoarea etică a forței, pretinzând înlocuirea statului „*zis de drept*”, cu „*statul de fapt*”, deoarece numai acesta din urmă are la bază „*legalitatea moralității*”.

Integrarea ideii revoluției naționale în planurile politice ale mișcării legionare apare mai limpede în scrierile lui Mihail Polihroniade. În amplul său articol intitulat „Sensul revoluției naționale”,¹⁸ tânărul intelectual legionar pleacă de la ideea conform căreia orice revoluție necesită o evoluție anterioară, atingerea unui anumit stadiu economic, social și politic, crearea unui „*cadru*

¹⁶ Irina Livezeanu, *Cultură și naționalism în România Mare. 1918-1930*, București, Editura Humanitas, 1998, p. 17.

¹⁷ *Axa*, an II, număr 5, 22 ianuarie 1933.

¹⁸ *Axa*, an II, număr 13, 15 iunie 1933.

obiectiv îndeajuns de evoluat” încât să permită declanșarea unei transformări revoluționare. Condițiile în sine nu sunt însă suficiente pentru ca revoluția să se producă, Polihroniade subliniind distincția dintre „*situația revoluționară*” și revoluția propriu-zisă. Cea din urmă se consumă abia în momentul în care se coagulează o forță politică suficient de puternică încât să preia frâiele puterii. Autorul își reduce așadar raționamentul la o ecuație simplă și totodată frapant de similară concepției întâlnite în cadrul marxism-leninismului: „*revoluție=situație revoluționară+organizație revoluționară*”. În spiritul proiectului leninist care subjugase Rusia cu un deceniu și jumătate în urmă, momentul revoluționar este perceput ca fiind actul propriu-zis de cucerire a statului, într-o formulă pe care Alain Besançon o vede ca pe o inversiune a principiului clausewitzian: pentru ambele extreme, politica este mai curând continuarea războiului prin alte mijloace, și nu viceversa.¹⁹

În continuarea demersului său, Polihroniade se ocupă de faza postrevoluționară, mai exact de caracteristicile și funcționarea statului legionar după preluarea puterii, creionând un veritabil program politic al Gărzii de Fier. Primul punct al acestui program îl constituie imperativul unei „*revoluții etice*”, care implică înainte de toate o schimbare radicală a moravurilor existente la nivelul sferei politice și administrative. Este afirmată necesitatea asigurării unui nou cadru moral (întrucât formarea omului nou implică o importantă dimensiune etică), menit să permită buna desfășurare a activității politice în stat, cadru a cărui absență în România interbelică este remarcată cu regret. Instituirea noilor valori trebuie întreprinsă prin educarea atentă a viitorilor guvernanți, după modelul didactic al „*scolii morale*” existente înăuntrul Gărzii de Fier. „*Guvernantul de mâine-legionarul de astăzi*” trebuie supus unei „*pregătiri metodice*”, care să îi inoculeze valori fundamentale pentru buna desfășurare a activității politice. Dincolo de conduita clasei politice, se afirmă că societatea în ansamblul ei are nevoie de o „*cură severă*”, trebuind să trăiască în permanență sub spectrul sancțiunilor iminente ce ar urma să o salveze de la depravarea sa morală. Revoluția morală, redusă la principiile sale esențiale, înseamnă „*o educație eroică, printr-un sistem de sancțiuni menit să restabilească simțul răspunderii și teama de justiție*”.

Din primul deziderat rezultă un al doilea, cel al necesității reformării statului românesc, nu atât pe baze juridice, cât după principii pe care Polihroniade le numește „*gospodărești*”. Este menționat un proiect de atentă selecționare și culturalizare a cadrelor militare, armatei revenindu-i totodată un rol important în „*opera de educare a maselor*”. La fel de urgentă este și nevoia eradicării corupției la nivelul tuturor structurilor administrative („*poliție, siguranță, vamă, birouri ministeriale*”) incapabile de a asigura ordinea publică și apărarea națională la momentul respectiv. Între soluțiile propuse în cadrul

¹⁹ Alain Besançon, *Originile intelectuale ale leninismului*, București, Editura Humanitas, 2007, pp. 274-275.

"Perspectives on State's Organisation in the Legionary Thinking. Case Study: „Axa. Politics, Arts, Literature Bimonthly Publication”, *Astra Salvensis*, III, 5, 2015, p. 124-135

procesului de „civilizare” a administrației și de combatere a „terorii administrative” exercitate de stat (amintind întrucâtva de birocratizarea revoluției național-socialiste germane de după 1933) se numără simplificarea sistemului birocratic prin eliminarea funcționarilor inutili, instituirea unui sistem de sancțiuni severe, precum și o „epurare a cadrelor”, după îndeplinirea acestora fiind proiectată o amplă descentralizare.

Revoluția națională nu trebuie să se confunde însă cu o simplă „schimbare de atmosferă morală”, ea reprezentând, după cum o ilustrează cel de-al treilea punct al programului, o încercare de „salvare a ființei naționale”. Polihroniade vizează aici problema minoritară, considerată una dintre cele mai mari amenințări la adresa statului român. De la început se face o distincție între minoritățile ale căror interese nu contravin celor ale statului (exemplul oferit fiind cel al germanilor) și care trebuie prin urmare tratate cu „prietenie”, și cele „fățiș ostile” (maghiari, bulgari, ucrainieni), care trebuie dislocate printr-o energetică politică de colonizare, „întărirea granițelor prin elemente românești” fiind considerată o problemă vitală pentru însăși existența României. Aceeași politică de „românizare” trebuie aplicată și în spațiul urban, unde „lucrătorii, tehnicienii, oamenii de afaceri străini trebuiesc-pe cât posibil-îndepărtați și înlocuiți cu români”. „Problema semită”, componentă doctrinară esențială a legionarismului, ocupă un rol important în acest proiect, întrucât românizarea orașelor implică și „desemitizarea” lor, printr-o politică economică menită să submineze „capitalismul evreiesc”, mergând chiar până la proiecte de naționalizare a mării industrii sau a principalelor întreprinderi comerciale. O atare perspectivă vine în confirmarea tezei lui Leon Volovici care, în monografia sa având ca temă antisemitismul românesc în al doilea deceniu interbelic, așează problema evreiască în centrul „confruntării dintre democrație și dictatură”, caracterizând-o drept „un colector de pericole și maladii sociale și naționale, căpătând o pondere disproporționată în raport cu celelalte crize interne și externe”.²⁰ După cum perspectiva legionară o ilustrează, pentru unele sectoare ale societății românești evreul reprezenta „principala piedică de îndreptare a situației economice”, „sursa inegalităților sociale”, „primejdia bolșevică și a invaziei capitalului străin”, „cauza corupției”, „exponentul modernizărilor dăunătoare” etc.²¹

Cel de-al patrulea punct al programului schițat de Polihroniade se referă la necesitatea intervenției statului în economie, în condițiile în care „epoca liberalismului capitalist e perimată”. Idealul Gărzii de Fier este prezentat ca fiind cel al unei economii „organizate, dirijate, disciplinate”, care să nu mai permită „marile acumulări de forță economică” în mâna unui număr restrâns de indivizi sau a trusturilor. Statul trebuie să se elibereze de „dominația ipocrită și exploatare a

²⁰ Leon Volovici, *Ideologia naționalistă și problema evreiască. Eșeu despre formele antisemitismului intelectual în România anilor 1930*, București, Editura Humanitas, 1995, p. 73.

²¹ *Ibidem*.

plutocrației”, luându-și, în economie ca și în politică, destinul în propriile mâini. Ample reforme sunt necesare și în spațiul rural, unde îndreptarea „*greșelilor comise în decursul procesului de împroprietărire*” precum și consolidarea micii proprietăți țărănești sunt principalele obiective avute în vedere de legionari. Disciplinarea economiei rurale și urbane este primul aspect al unui proiect economic dual propus de Polihroniade, cel de-al doilea constituindu-l autarhizarea. Consecință firească a influenței „*naționalismului politic și spiritual*” în planul economic, autarhia este privită drept cadrul cel mai oportun echilibrării economiei naționale, eliberând România de sub exploatarea financiară a capitalismului occidental.

La nivel social, prioritatea o reprezintă reglementarea puternicei polarizări, cu mari diferențe „*de averi și de standard de viață*” responsabile pentru dezechilibre permanente în durata lungă. Între măsurile propuse pentru a combate această stare de fapt se numără „*protecția categorică*” a muncitorimii, care să permită crearea unei categorii de tehnicieni „*indispensabili vieții moderne*” și de care România, în opinia autorului articolului, ducea lipsă la momentul respectiv; instituirea unei „*magistraturi a muncii*”-formă de „*justiție socială*” paralelă celei civile, menite să asigure „*solidaritatea și pacea socială*”; nu în ultimul rând, „*eliminarea luptei de clasă*”, amenințătoare din cauza perspectivei fragmentării unității sociale. În plan cultural, Polihroniade vorbește despre o „*largă operă de culturalizare a maselor*”, care să reducă diferența de nivel intelectual dintre țărănime și mediile cultivate ale orașelor. Școala românească trebuia să traverseze un proces de „*autohtonizare*”, integrându-se mediului economic, social și politic românesc. Considerațiile finale ale articolului arată că un atare proiect ar fi putut fi întreprins doar de către un guvern stabil, care să se bucure de continuitate și libertate de acțiune, fiind totodată imun la influențele externe.

Exemplele selectate și analizate succint în cadrul prezentului demers, aparținând unora dintre cei mai reprezentativi teoreticieni legionari, dezvăluie viziuni politice complexe și elaborate, planuri de restructurare statală cu ramificații și nuanțe dintre cele mai diverse, în cadrul cărora, după cum constata Lucian Boia, „*idealismul și violența sunt două fețe inseparabile*”.²² Ele conturează profilul unei elite autodesemnate care se plasează în ipostaza de forță motrice a transformării statului, interpretând unilateral nevoile comunității naționale și proiectând structurile organizaționale necesare însuflării unei mișcări de tip revoluționar. Înscriindu-se în tiparul „*fascismului generic*”, legionarismul îmbrățișează ideea imposibilității generării unei reînnoiri sociale și morale autentice prin eforturile maselor, alegând în schimb o formă specifică de elitism, similară leninismului, pe care o proiectează atât asupra procesului de preluare a puterii, cât și asupra organizării politice și sociale

---

²² Lucian Boia, *Capcanele istoriei. Elita intelectuală românească între 1930 și 1950*, ediția a III-a, București, Editura Humanitas, 2013, p. 144.

"Perspectives on State's Organisation in the Legionary Thinking. Case Study: „Axa. Politics, Arts, Literature Bimonthly Publication”, *Astra Salvensis*, III, 5, 2015, p. 124-135

ulterioare.²³ Prin prisma impactului pe care l-au avut în articularea mai coerentă a doctrinei legionare, ideile expuse anterior consacără aportul esențial al „grupului *Axa*” în traseul ideologic al mișcării. Pentru elita intelectuală a Gărzii de Fier, *Axa* a reprezentat cadrul restrâns și efemer, dar dinamic și productiv, al schițării utopiei totalitare. Însă, asemenea tuturor utopiilor tranferate din planul metafizic în cel al realităților politice și sociale concrete, proiectele prezentate nu au făcut decât să alimenteze o distrugătoare spirală a violenței, iar încercările tragice de materializare a acestora au condus la ieșirea brutală din istorie a mișcării legionare.

---

²³ Roger Griffin, *The Nature of Fascism*, Londra, Routledge, 1993, p. 41.